

Szlovák nyelv és kultúra kisebbségi környezetben

Nemzetközi, tudományos, interdiszciplináris konferencia Békéscsabán

A Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete 2012. november 15-én és 16-án *Szlovák nyelv és kultúra kisebbségi környezetben* címmel szervezett nemzetközi, tudományos, interdiszciplináris konferenciát. A békéscsabai tudományos tanácskozás célja a szlovák nemzetiség hagyományainak, sajátosságainak és kulturális örökségének elemzése, a nemzetiségi szlovák nyelv és kultúra mai állapotának, érvényesülésének és fejlődési lehetőségeinek, valamint a kisebbségi nyelvészet és kulturologia legújabb kutatási eredményeinek bemutatása volt a többségi magyar, illetve más nyelvi-kulturális környezetben. A konferenciára harmincöt előadót hívtunk meg, akik Szlovákia, Szerbia, Románia, Szlovénia, Cseh-, Lengyel- és Magyarország tudományos és felsőfokú intézményeit képviselték, s így részvételüknek köszönhetően a jelenlévőknek lehetőségük volt az egyes országok kisebbségpolitikai gyakorlatát is megismerni. Nagy megtiszteltetést jelentett számunkra, hogy neves szakemberek és fiatal doktanduszok is megtisztelték a rendezvényünket.

A tanácskozás két szekcióban zajlott. A *Szlovák nyelv kisebbségi környezetben* címűt a 2003-ban, illetve 2007-ben Békéscsabán megrendezett hasonló elnevezésű konferenciák folytatásának tekinthetjük. A szekció munkája iránt érdeklődők többek között a magyarországi szlovák nyelvjárásokról, nyelvhasználatról, szlovák és magyar, valamint a szlovák és cseh kétnyelvűségről, névhasználatról, a szlovák nyelvoktatás helyzetéről, szlovák tankönyvekről, valamint a kutatóintézet legújabb nyelvészeti projektjéről (*A szlovák írásbeliség Magyarországon 1989 után*) hallhattak előadásokat.

A *szlovák nemzetiség kultúrája* című szekcióban a kutatók a szlovák irodalom helyzetét, jeles személyiségeit, illetve tevékenységüket (pl. Štefan Jančovič, Peter Bella Horal, Ludovít Izák, Matej Markovič) elemezték, de volt szó a nők helyéről és szerepéről s a drogokról (cigaretta, alkohol, kábítószer) is a szlovák irodalomban. Az előadások után élénk és ösztönző vita alakult ki, amely a szünetekben és a szabadidőben is folytatódott.

A *Szlovák nyelv és kultúra kisebbségi környezetben* című konferencia teljesítette célkitűzését, jelentősen hozzájárult a szlovák nemzetiség nyelvéről és kultúrájáról kialakult ismeretek gazdagításához, a hazai és nemzetközi – személyes és intézményi – munkatársi kapcsolatok elmélyítéséhez, gyarapításához. Azáltal, hogy az esemény szlovák nyelvű volt, szerepet vállalt az anyaországon kívüli szlovák nyelv használatában, megőrzésében és fejlesztésében is.

A nemzetközi tanácskozás eddigi tudományos rendezvényeinek méltó folytatása volt. Kutatóintézetünk a fennállása óta tizenhárom szimpóziumot, konferenciát rendezett önállóan a magyarországi szlovákok nyelvéről, történelméről, kultúrájáról, és számos tanácskozás társrendezője volt.

Az elhangzott előadásokat konferenciakötetben tervezzük megjelentetni. Reméljük, sikerül megteremtünk a kiadásához szükséges anyagi fedezetet. A továbbiakban néhány magyarországi szlovákokról szóló előadás rövid ismertetésével szeretnénk felkelteni a Barátság folyóirat olvasóinak az érdeklődését a téma, illetve a készülő kötet iránt

Zsilák Mária, tanszékvezető egyetemi docens (ELTE) *Egy visszaszorulóban lévő jelenség: a magyarországi szlovákok diglossziája* című tanulmányában a magyarországi szlovákok kétnyelvűségével és a szorosan hozzá kapcsolódó diglosszia jelenségével foglalkozik. A magyarországi szlovák kisebbség esetében mindkettő összetett jelenség. A magyarországi szlovákok kétnyelvűségének jellegzetessége, hogy a különböző nemzedékeket tekintve egyszerre több fajtájuk él együtt egyidejűleg. A diglosszia jelenséget ugyancsak kettősség jellemzi, részben a szlovák, részben a magyar irodalmi nyelv viszonyában határozható meg. Különösen a szlovák irodalmi nyelv viszonyában összetett a kérdés. Bonyolultságát a szlovák irodalmi nyelv kialakulásának történeti háttere adja – foglalja össze a kutatási eredményeit a szerző. Zsilák Mária a magyarországi szlovákok által használt standard nyelvváltozatokat (az alakulófélben lévő térségi irodalmi nyelvváltozatokat) kultúrtörténeti kontextusba helyezi. Egyben rámutat a magyarországi szlovák nyelvjárások elhalásának folyamatára, valamint a fiatalok passzív diglossziájára.

Császári Éva, az ELTE oktatója a *Bükkszentkereszti sajátosság: a nevek rendszere, névmagyarosítás* című előadásában Bükkszentkereszt szlovák lakosainak névmagyarosítási folyamatát mutatatta be. Feltárta az esemény történelmi okait és elemezte a népi emlékezetben megőrzött gúnynevek kialakulásának lehetséges indokait s eredetét. A bükki hutatelepülések szlovák lakosainak névmagyarosítását Pogonyi Bernát korabeli újhutai plébános kezdeményezte a honfoglalás 1000. évfordulója kapcsán. Nagysikerű agitációját követően a hutatelepülések népe igen rövid idő alatt lecserélte szlovák hangzású nevét a tiszteletes által javasolt vagy alkotott magyar családnevekre. Az adatok tükrében az előadó megállapította, hogy az 1896-ban megkezdődött névváltoztatási folyamat több hullámban zajlott le és egészen a múlt század hetvenes éveig tartott. A népi emlékezetben

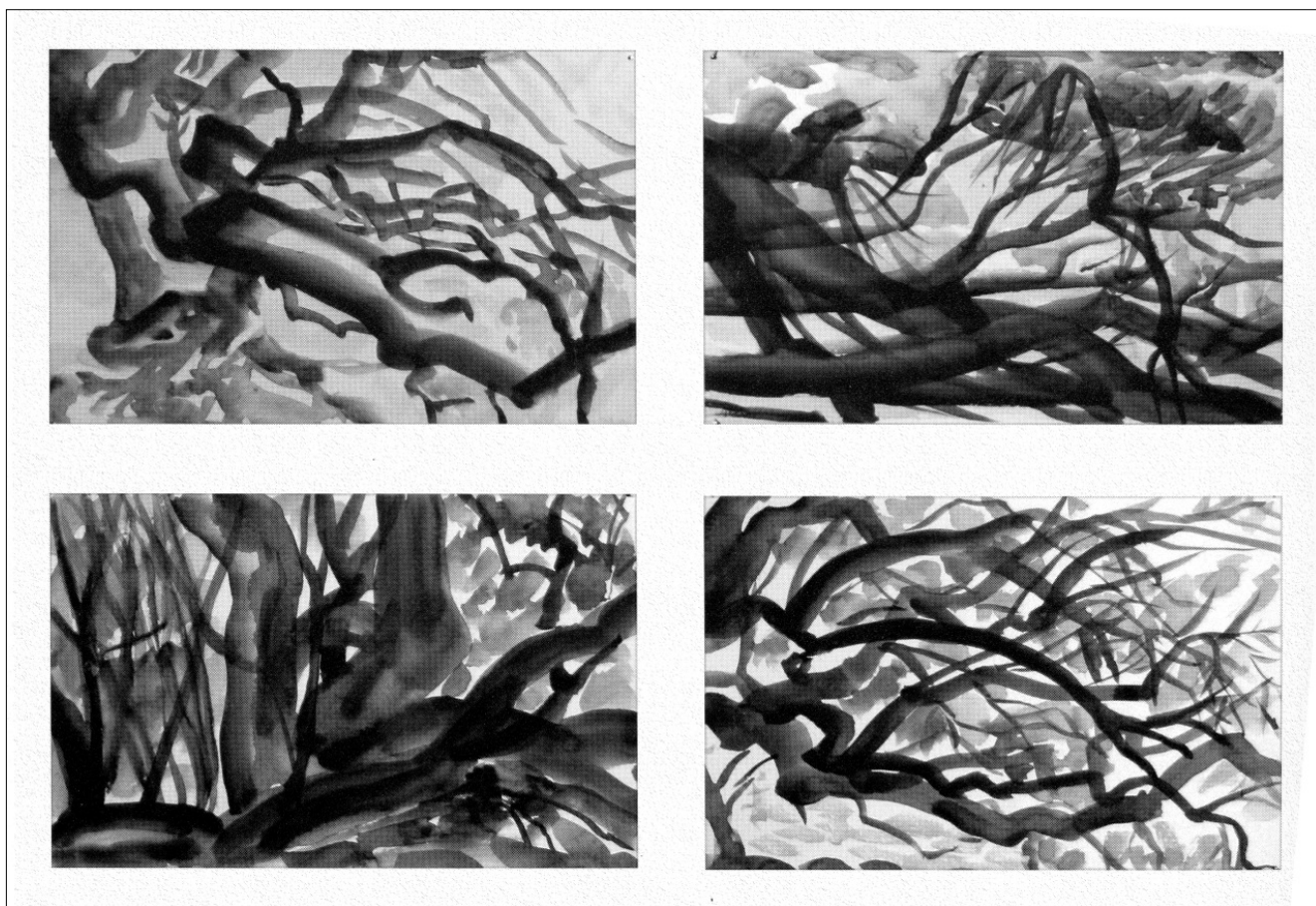
fellelhető ragadványnevek egy részében a régi családnév él tovább, de tanúskodhatnak a viselő külső vagy belső tulajdonságáról, szakmájáról, szakértelméről, az ősök származásáról és tulajdonságáról is.

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Vitéz János Kara tanszékvezető docense, Horváthné Farkas Éva *A szlovák nemzetiségi identitás megőrzésére irányuló törekvések Komárom-Esztergom megye szlovák nemzetiségi iskoláiban* címmel tartott előadást. A megye egyik érdekes színterét, hogy számos településének vegyes nemzetiségi összetételű a lakossága. A szlovákok és németek lakta településeken a nemzetiségi óvodákban és nyelvoktató általános iskolákban folyó oktató-nevelő munka biztosítja a gyerekek számára saját anyanyelvük és nemzetiségi kultúrájuk megismerését. A nemzetiségi óvodapedagógusok és tanítók őrzik és fejlesztik a gyerekek nemzetiségi identitástudatát. A megye hat szlovák nemzetiségi iskolájában (Annayölgy, Kesztölc, Piliscsév, Sárísáp, Tardos, Vértesszőlős) végzett kutatás eredményeinek alapján képet kaptunk az ezekben az intézményekben folyó oktató-nevelő munka sajátosságairól, a gyerekek családon belüli nyelvhasználati szokásairól, az iskolai nyelvoktatásban nyújtott teljesítményükről,

a nyelvtanulás iránti motivációikról és a szlovák nyelvvel kapcsolatos jövőbeli elképzeléseikről.

Pintér-Jurkoviics Mária, általános iskolai tanár, közoktatási szakértő *A szlovák népszokások és nyelv, a nemzeti és az egyházi ünnepek megőrzése a fiatal generáció körében* című előadásában arra kereste a választ, hogy a mai fiatalok miképp viszonyulnak a szlovák nyelvhez, mennyire ismerik és ápolják a szlovák hagyományokat, miként tartják meg a jeles napokhoz kapcsolódó szokásokat, az állami és egyházi ünnepeket. Őt Komárom-Esztergom megyei településen zajlott kutatásai során az ismereteik forrására is rákérdezett. Az előadó megállapította, hogy a válaszadók szlovák hagyományokhoz kapcsolódó ismeretei az iskolából származnak, az egyházi és állami ünnepek jelentésére pedig leginkább a családjukban kaptak választ. A kutató a tanulmányában összegzi, hogy a XXI. században a fiatal nemzedék hagyományokhoz való viszonya átalakult. A szokások már nem természetesen, hanem olyan néprajzi-népművészeti jelenségként élnek, amit a működő szlovák közösségek tartanak életben.

Hornokné Uhrin Erzsébet

Eva Schwanitz alkotása